

Aleksandra Machura

AKADEMIA MUZYCZNA IM. KAROLA LIPIŃSKIEGO WE WROCŁAWIU

Jadwiga Szajna-Lewandowska dzieciom

Abstract

Jadwiga Szajna-Lewandowska for Children

In the second half of the twentieth century, music for children was enriched by the works of Jadwiga Szajna-Lewandowska (1912–1994). The Wrocław's pianist, composer and pedagogue wrote most of her pieces for the youngest and thus the most sensitive recipient. The vast majority of her works is stage music for children, mainly ballet. In this category, Szajna-Lewandowska has no equal. She is the one of the rare composers who devoted most of their works to children. Her music for the youngest comprises not only stage works, but also compositions written for children as performers or listeners. Among them, there are instrumental, vocal-instrumental and choral pieces. Therefore, it can be claimed that Jadwiga Szajna-Lewandowska is a composer who made a significant contribution to Polish children's and young adult literature.

Keywords

20th-century Polish music, music for children, genres of stage music, music pedagogy

Dziecko to najbardziej ciekawy świata, wrażliwy, a zarazem najbardziej krytyczny odbiorca. Spośród wszystkich dziedzin sztuki to właśnie muzyka wymaga największej wyobraźni od twórcy, jeśli ten chce, by powstałe dzieło zainteresowało młodego słuchacza. Dzieci potrafią bezbłędnie zdemaskować wszystko to, co w słowie, muzyce czy tańcu jest sztuczne albo fałszywe. Nic więc dziwnego, że wśród polskich kompozytorów posiadających w swoim dorobku muzykę dla dzieci są tak wielcy twórcy jak Witold Lutosławski, Tadeusz Baird, Andrzej Panufnik czy Krzysztof Meyer. Jednak w tej dziedzinie na szczególne wyróżnienie zasługuje twórczość Jadwigi Szajny-Lewandowskiej, której większość utworów poświęcona została właśnie dzieciom.

Jadwiga Szajna-Lewandowska urodziła się 22 lutego 1912 roku w Brodach (obecnie na Ukrainie), zmarła 14 marca 1994 roku we Wrocławiu. W wieku siedmiu lat rozpoczęła naukę gry na fortepianie u lwowskiej pianistki i pedagoga Heleny Ottawowej, którą kontynuowała w klasie Marii Sołtysowej w Konserwatorium Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie. Pierwsze lekcje kompozycji pobierała u znanego dyrygenta, pedagoga i kompozytora lwowskiego – Adama Sołtysa. Naukę kontynuowała po wojnie w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu, najpierw pod kierunkiem Tadeusza Szeligowskiego, potem Piotra Perkowskiego, następnie Stefana Bolesława Poradowskiego. Wrocławską Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną ukończyła w 1956 roku i od tego czasu poświęciła się pracy kompozytorskiej, w której ważne miejsce zajmowała muzyka baletowa i teatralna przeznaczona dla najmłodszych. Szajna-Lewandowska działała też jako pedagog w dziedzinie pianistyki, teorii muzyki i propedeutyki kompozycji we Lwowie, Lublinie i Wrocławiu. To właśnie we Wrocławiu zamieszkała, tam tworzyła i działała w wielu organizacjach muzycznych, m.in. piastowała stanowisko prezesa Wrocławskiego Oddziału Związku Kompozytorów Polskich. W dowód uznania dla jej wysiłku twórczego otrzymała szereg nagród i wyróżnień, m.in. w 1965 roku Nagrodę Miasta Wrocławia za całokształt działalności twórczej, a w 1974 roku Nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci. Kilkakrotnie była nagradzana, np. na konkursach kompozytorskich „Wiosna

Opolska” oraz wyróżniana, w tym na Konkursie dla Kobiet Kompozytorek w Mannheim¹.

Szajna-Lewandowska należy do nielicznych kompozytorów, którzy większość swoich utworów poświęcili młodym odbiorcom. Główny nurt jej działalności kompozytorskiej stanowią przeznaczone dla dzieci dzieła sceniczne, wśród których najwięcej jest baletów:

W twórczości dziecięcej pociąga mnie klimat, przede wszystkim fantastyka, poetyckość i dowcip. Piszę dla sceny, gdyż poprzez ruch, działanie, w moim pojęciu, utwór muzyczny staje się pełniejszy. To może wyda się paradoksalne, ale tworząc widzę muzykę i stąd te moje ciągoty do kompozycji scenicznych².

Jej pierwszym dziełem scenicznym jest balet *Pinokio*, który przedstawiła w 1956 roku jako pracę dyplomową. Swój wybór kompozytorka tłumaczyła następująco:

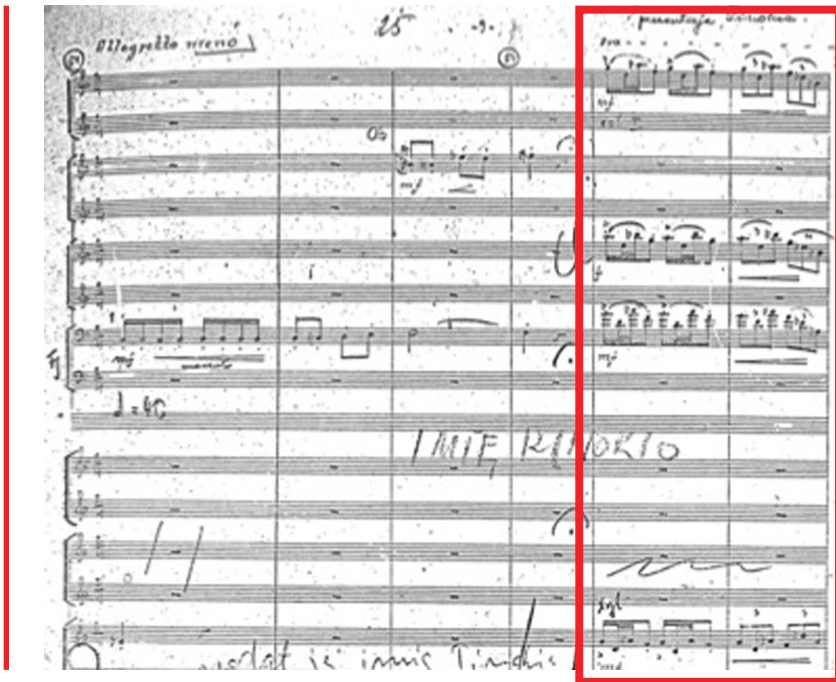
Wybrałam balet, ponieważ ten właśnie rodzaj formy od dawna już był sercu memu bliski. Właściwie lubię muzykę sceniczną w ogóle. Wydaje mi się, że ją po prostu czuję [...]. Chciałabym dać dzieciom przede wszystkim chwile radości i uśmiechu. Jest to moje najskrytsze marzenie³.

Pinokio to balet dla dzieci w trzech obrazach z prologiem i epilogiem. W utworze dochodzą do głosu charakterystyczne cechy stylu kompozytorki, takie jak lekkość, finezja, dowcip, żart i groteska. O wyborze libretta opracowanego przez Irenę Turską zdecydowała pełna malowniczej fantastyki i walorów wychowawczych tematyka znanej książki włoskiego pisarza Carla Collodiego. Muzyka jest ilustracyjna, cechuje ją bogata kolorystyka, przejrzysta faktura i błyskotliwa instrumentacja. Aby scharakteryzować poszczególne postacie, kompozytorka wprowadziła motywy przewodnie, które powracają w trakcie baletu wraz z pojawieniem się przypisanej do nich postaci (przykład 1 i 2).

1 M. Słota, *Szajna-Lewandowska Jadwiga*, [w:] *Kompozytorzy polscy 1918–2000*, red. M. Podhajski, t. 2, *Biogramy*, Gdańsk–Warszawa 2005, s. 970–971.

2 A. Dąbrowska, *Ja widzę muzykę*, „Gazeta Robotnicza”, 20.06.1974, s. 5.

3 J. Szajna-Lewandowska, *Balet ten dedykowałam polskim dzieciom*, [w:] *Pinokio* [program spektaklu], Wrocław 1964.

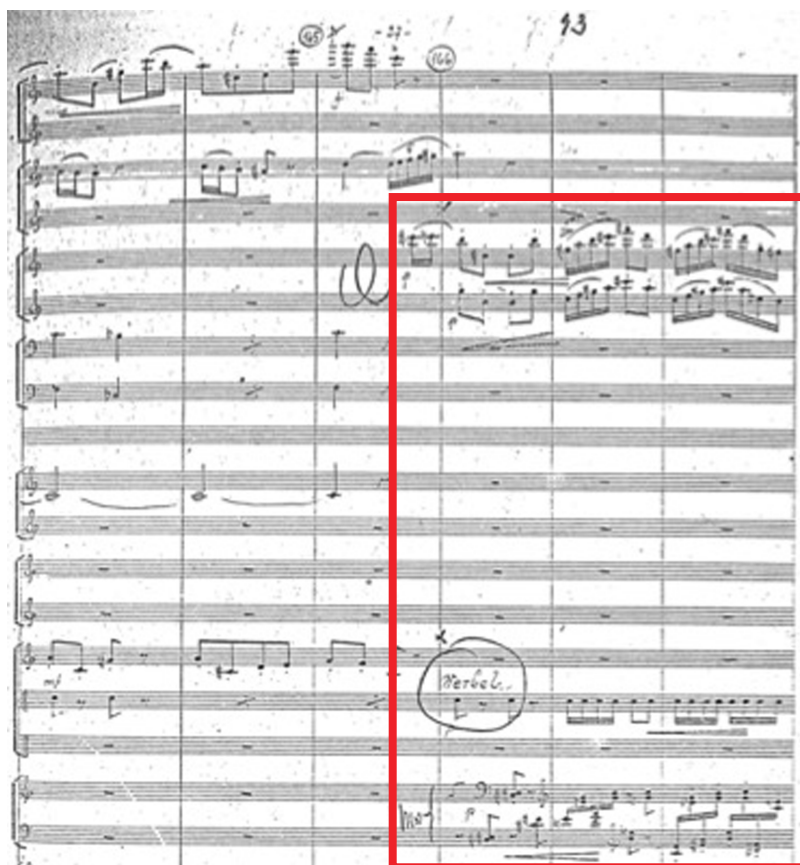

Przykład 1. *Pinokio*, motyw Pinokia (t. 55–56). Źródło: J. Szajna-Lewandowska, *Pinokio* [kserokopia rękopisu], Wrocław 1956, s. 25, t. 51–56.

Prapremiera *Pinokia* odbyła się 1 czerwca 1964 roku na scenie Państwowej Opery we Wrocławiu. Tak o tym wydarzeniu pisał Ryszard Bukowski:

Po wielu latach oczekiwania doczekała się wrocławska kompozytorka Jadwiga Szajna-Lewandowska wystawienia swojego baletu dziecięcego *Pinokio*. Uroczysta premiera odbyła się w Międzynarodowym Dniu Dziecka jako dar dla dzieci od Wydziału Kultury Rady Narodowej miasta Wrocławia i Państwowej Opery we Wrocławiu. Muzyka Lewandowskiej stanowi w *Pinokiu* niewątpliwie punkt zwrotny w jej dotychczasowej twórczości. Jest to chyba pierwsze dojrzałe dzieło naszej kompozytorki. Świadomy dobór środków, umiejętnie dawkowana nowoczesność języka z zachowaniem przejrzystości, barwności i dowcipu. Doskonała charakteryzacja poszczególnych postaci (zwłaszcza Pinokio, Knot), zgrabna stylizacja i zwartość – to niewątpliwie walory muzyki⁴.

4 R. Bukowski, [b.t.], „Gazeta Robotnicza”, 11.06.1964.

Przykład 2. *Pinokio*, motyw Knota (t. 166–168). Źródło: J. Szajna-Lewandowska, *Pinokio* [kserokopia rękopisu], Wrocław 1956, s. 43, t. 163–168.

Warto dodać, że *Pinokio* odnosił sukcesy nie tylko na scenach polskich teatrów muzycznych, ale także za granicą, m.in. w Görlitz.

Kolejnym baletem dla dzieci jest powstałe w 1965 roku *Porwanie w Tiutiurlistanie*. Libretto według powieści Wojciecha Żukrowskiego napisała Klara Kmitto. Balet składa się z trzech aktów i napisany jest na wielką orkiestrę symfoniczną. Prapremiera odbyła się 18 lutego 1967 roku w Państwowej Operze we Wrocławiu. Oto, co na temat wyboru libretta mówiła sama Jadwiga Szajna-Lewandowska:

Tematyka *Porwania w Tiutiurlistanie* zawiera w sobie wszystkie elementy fantastyki, podobał mi się poza tym humor i kapitalna groteskowość postaci. A jest też głęboko ukryta nuta liryzmu – ta bezinteresowna przyjaźń

trzech bohaterów, Kaprała Pypcia, Lisiczki Chytruski i Kota Mysibrata. Trudno było zdecydować, z których wątków powieści trzeba było choć z żalem zrezygnować. Trudno było też rozstrzygnąć tak ważny problem, czy *Porwanie* jest dobrym tematem do tańczenia – chyba uwierzyłam choreografowi, skoro zdecydowałam się pisać pracę tak obszerną i naprawdę niełatwą⁵.

Mimo tych wątpliwości Jadwiga Szajna-Lewandowska stworzyła dzieło, które przyniosło jej sporo artystycznej satysfakcji, gdyż przemówiło do jakże bogatej wyobraźni dziecięcej. Młodociani melomani przyjęli balet niezwykle ciepło i przez dwa lata wypełniali widownię wrocławskiej opery po brzegi. W dużej mierze do tego sukcesu przyczyniła się akcja baletu, która jest przejrzysta, wartka, przynosząca ze sobą wiele scen komicznych, a także – może nawet przede wszystkim – muzyka ilustrująca sytuacje sceniczne (przykład 3). To właśnie muzyka wspaniale podkreśla baśniowy klimat utworu oraz zmienność nastrojów.

Krytyka przychylnie oceniła *Porwanie w Tiutiurlistanie*. Na potwierdzenie tych słów przytaczam fragment recenzji autorstwa Ewy Kofin, która ukazała się po premierze spektaklu:

Zachęcona powodzeniem *Pinokia* – Państwowa Opera we Wrocławiu włączyła ostatnio w swój repertuar drugi balet dziecięcy Jadwigi Szajny-Lewandowskiej *Porwanie w Tiutiurlistanie*. [...] Jadwiga Szajna-Lewandowska jest jedynym polskim kompozytorem uwzględniającym w swej twórczości balety o tematyce dziecięcej. Zainteresowania te pokrywają się u niej z resztą ze szczególnymi uzdolnieniami w tym kierunku. Muzyka baletowa Lewandowskiej jest „wygodna do tańczenia” (wykonawcy czują się w niej tak swobodnie, jak w tradycyjnej), łatwo uchwytna nawet dla ucha dziecka. Nie oznacza to jednak konserwatyzmu kompozytorki, która choć nie należy do awangardy, daleko odbiega od tonalności, tradycyjnych schematów konstrukcyjnych i instrumentacji. Jej specjalnością wydaje się kolorystyka, ponadto charakterystyka dźwiękowa treści. Kompozytorka świetnie czuje się w klimacie groteski i humoru, co w wypadku sztuki komicznej, a taką jest w zasadzie *Porwanie w Tiutiurlistanie*, okazuje się szczególnie cenne⁶.

5 J. Szajna-Lewandowska, *Głos ma kompozytor*, [w:] *Porwanie w Tiutiurlistanie* [program spektaklu], Wrocław 1967.

6 E. Kofin, *Spektakl pełen pogody*, „Słowo Polskie”, 9.03.1967.

Handwritten musical score for "Porwanie w Tiutiurlistanie" by Jadwiga Szajna-Lewandowska. The score is written on multiple staves, including vocal lines and piano accompaniment. It features various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings. The title "Porwanie w Tiutiurlistanie" is written at the top left, and the composer's name "Jadwiga Szajna-Lewandowska" is at the top right. The score is divided into measures, with some measures containing specific instructions like "piano" and "Tutti".

Przykład 3. *Porwanie w Tiutiurlistanie*, akt I, t. 106–115. Źródło: J. Szajna-Lewandowska, *Porwanie w Tiutiurlistanie* [kserokopia rękopisu], Wrocław 1966, s. 15.

Inne balety kompozytorki o tematyce dziecięcej to: *Gry dziecięce* (1968), *Jak pająk muchom buty szył* (1979), *Czerwony kapturek* (1984), *Spacerek po mieście* (1984), *Niefortunne zaloty* (1989), *Słowik cesarza chińskiego* (1992) i *Księżniczka na ziarnku grochu* (1992). Muzyka sceniczna

Jadwigi Szajny-Lewandowskiej przeznaczona dla dzieci obejmuje także inne gatunki. Poza baletami wymienić należy także musical *Księżniczka w oślejkówce* (1972), baśń muzyczną *Błękitny kot* (1975) oraz widowisko fantastyczno-historyczne *Zaczarowany krawiec* (1977).

Pierwszym dziełem scenicznym, w którym Szajna-Lewandowska zdecydowała się wprowadzić śpiew, był musical *Księżniczka w oślejkówce*. Skomponowany został do libretta Hanny Januszewskiej według bajki Charles'a Perraulta. Spektakl składa się z trzech aktów i trwa około dwóch godzin. Prapremiera odbyła się 3 listopada 1975 roku w Państwowej Operze w Bytomiu. Muzyka musicalu łatwo wpada w ucho, jest przyjemna w odbiorze, pomysłowo urytmizowana i, co ważne, niepozbawiona elementów nowoczesności. W charakterystycznej instrumentacji kompozytorka wykorzystała kontrastujące brzmienie poszczególnych instrumentów. Oto fragment recenzji komentującej wystawienie *Księżniczki w oślejkówce*:

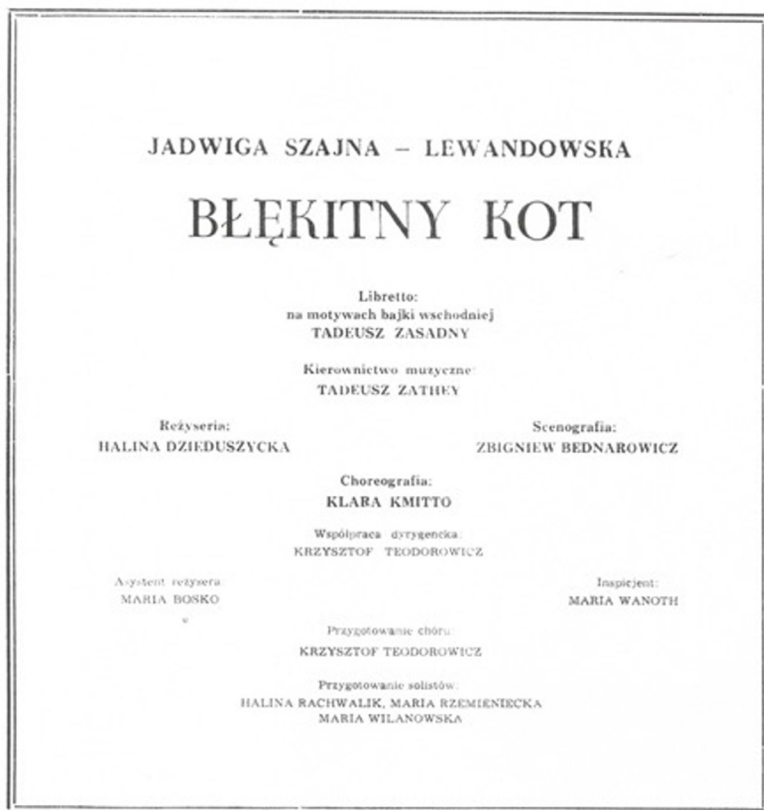
Zespół Opery Śląskiej zaprezentował niezwykle barwne widowisko, pełne ruchu, zmuszające widownię do żywych reakcji, szczególnie w finale II aktu, gdy aktorzy wychodzą na widownię i włączają publiczność do wspólnej zabawy. Młodym widzom niezwykle przypadły do gustu rytmiczne arietki, dzieci nucą je już w antraktach przedstawienia⁷.

Kolejnym spektaklem przeznaczonym dla młodej widowni jest trzyaktowa baśń muzyczna *Błękitny kot*, do której libretto, według opowieści wschodniej, napisał Tadeusz Zasadny. Utwór powstał w 1976 roku, a uroczysta premiera odbyła się 31 stycznia 1982 roku na scenie Państwowej Opery we Wrocławiu (ilustracja 1). *Błękitny kot* został napisany w dwóch wersjach: na wielką orkiestrę symfoniczną z udziałem baletu, chóru i solistów oraz na orkiestrę kameralną, chór, solistów i balet. Twórczyni ponownie doskonale trafiła do wyobraźni młodego odbiorcy. Widowisko było niezwykle barwne, pełne ruchu i ekspresji. Przyczyniła się do tego głównie muzyka Jadwigi Szajny-Lewandowskiej. Według Ryszarda Bukowskiego kompozytorka swobodnie operowała środkami nowoczesnej dysonansowej harmoniki, posługiwała się „językiem sekund i groteskowo-sarkastycznych zwrotów rytmicznych i melodycznych”⁸. Recenzent zauważył, że „ten

7 A. Dąbrowska, [b.t.], „Gazeta Robotnicza”, 12.12.1974.

8 R. Bukowski, „Błękitny kot” Szajny-Lewandowskiej, „Wieczór Wrocławia”, 7.02.1982.

postprokofiewowski *genre* dominuje w *Kocie*, przenika go bez reszty niemal w każdej scenie. Warstwa groteski i humoru znalazła więc całkowite oparcie w muzyce⁹.

Ilustracja 1. J. Szajna-Lewandowska, *Błękitny kot*, program przedstawienia w Państwowej Operze we Wrocławiu, Wrocław 1982.

Wspaniałą muzyczno-baletową kompozycją sceniczną jest widowisko historyczno-fantastyczne *Zaczarowany krawiec* według libretta Hanny Januszewskiej. Utwór napisany został na orkiestrę kameralną, chór, solistów i balet. Jest to swego rodzaju lekcja historii, podczas której kompozytorka prezentuje za pomocą muzyki różne epoki (od średniowiecza do współczesności). W związku z tym usłyszeć można stylizowane

9 Tamże.

tańce włoskie – padovanę i tarantelę, francuskie – gawota i canarie, narodowe tańce polskie – poloneza i mazura oraz tańce współczesne.

Muzyka dla najmłodszych w dorobku Szajny-Lewandowskiej to nie tylko twórczość sceniczna, ale także kompozycje pisane z myślą o dzieciach jako wykonawcach bądź słuchaczach. Są to utwory orkiestrowe, kameralne, solowe, wokalne i wokально-instrumentalne, m.in. *Capriccio* na klarnet i fortepian (1960), *6 utworów* na skrzypce i fortepian (1970), *6 trioletów* na dwa flety i fortepian (1979), *Sonatina giocosa* (1959), *Tre leggerezze* na fortepian solo (1965), *6 etiud* na dwa fortepiany (1977), *Żabi koncert* oraz *Na jeziorku* na dwugłosowy chór dziecięcy (1984), *Trzy pieśni żartobliwe* na dwugłosowy chór żeński, kwintet smyczkowy i perkusję do słów Ludwika Jerzego Kerna (1962), *Wierszyki Pana Leara* na recytatora i orkiestrę kameralną (1967), *Wiersze* na głos recytujący i fortepian do słów Jarosława Iwaszkiewicza (1977). Wiele spośród wymienionych utworów służy celom dydaktycznym. Są one przeznaczone dla uczniów szkół muzycznych I i II stopnia. Kompozytorka uwzględniła w nich możliwości techniczne i wyrazowe młodych wykonawców.

W utworach wokально-instrumentalnych ważnym elementem dla Szajny-Lewandowskiej był tekst. Za pomocą muzyki chciała oddać specyficzny klimat i charakter wiersza. W rozmowie z Zofią Frąckiewicz kompozytorka wyznała: „dla mnie źródłem natchnienia jest przede wszystkim dobra poezja, pasjonujący tekst literacki”¹⁰. Widoczne jest to w *Wierszach Pana Leara*. W tym utworze twórczyni niezwykle trafnie powiązała muzykę z tekstem. Warstwa muzyczna, mimo że istnieje samodzielnie, została dostosowana do sonorystyki słowa. Muzyka jest ilustracyjna, wspaniale oddaje humorystyczne i groteskowe cechy tekstu, dzięki czemu trafia do bogatej wyobraźni dziecka.

W dorobku Szajny-Lewandowskiej znajduje się cykl piosenek dla dzieci na głos i fortepian do tekstów Władysława Broniewskiego pt. *Gramy w zielone*. Składa się on z sześciu miniatur o następujących tytułach: *Gramy w zielone*, *Pierwszy motylek*, *Kominiarz*, *Wróżby*, *Śmigus*, *Kukielka*. Piosenki z tego cyklu są proste, ale nie banalne. Posiadają wystarczające walory muzyczne, by stać się źródłem przeżyć emocjonalnych i doznań estetycznych u dziecka. Miniatury mają charakter pieśni zwrotkowych zaczynających się wstępem fortepianowym, który

10 Z. Frąckiewicz, *Wrocławscy twórcy kultury. Jadwiga Szajna-Lewandowska*, „Słowo Polskie”, 4–5.10.1970, s. 5; cyt. za: A. Granat-Janki, *Jadwiga Szajna-Lewandowska*, [w:] *taż*, *Twórczość kompozytorów wrocławskich w latach 1945–2000*, Wrocław 2003, s. 256.

wprowadza słuchacza w odpowiedni nastrój: zabawy, groteski czy też smutku. W sferze harmoniki kompozytorka operuje współbrzmieniami kwartowo-tercjowymi, które swobodnie łączy ze sobą. Stosowanie nowoczesnej harmoniki w utworach przeznaczonych dla dzieci ma swe uzasadnienie, gdyż przyczynia się do kształtowania gustów przyszłych odbiorców muzyki.

Trzy pieśni żartobliwe na dwugłosowy chór żeński, kwintet smyczkowy i perkusję do słów Ludwika Jerzego Kerna to groteska muzyczna przeznaczona dla dzieci jako muzyka do słuchania. Jest to cykl trzech pieśni o następujących tytułach: *Magik*, *Zabawa w gamy*, *Gitara* (przykład 4). Cały cykl utrzymany jest w fakturze homofonicznej. Harmonika opiera się na następstwach akordów o budowie kwartowo-tercjowej. Stosowanie rytmu punktowanego oraz częste zmiany podziału taktowego mają swe uzasadnienie w potrzebie podkreślenia rytmiki tekstu. Partia chóru potraktowana jest quasi-perkusyjnie. Kompozytorka osiąga to dzięki stosowaniu różnego rodzaju artykulacji, a także wprowadzeniu fragmentów mówionych, co wpływa na kolorystykę miniatur. Z kolei sfera wyrazowa odznacza się humorem i groteską.

3 PIEŚNI ŻARTOBLIWE
1. *Magik*

JADWIGA SZAJNA-LEWANDOWSKA (1962)

Copyright (C) by PWT, Państwowe Wydawnictwo Północ, Warszawa, Poland. Printed in Poland. Copyright assigned to SENC, Inc., New York, N. Y.

Przykład 4. *Magik* z cyklu *Trzy pieśni żartobliwe*, t. 1–6. Źródło: J. Szajna-Lewandowska, *Trzy pieśni żartobliwe* na dwugłosowy chór żeński, kwintet smyczkowy i perkusję do słów Ludwika Jerzego Kerna, Kraków 1965, s. 3.

Twórczość Jadwigi Szajny-Lewandowskiej dla dzieci zajmuje szczególne miejsce w dorobku licznej grupy polskich kompozytorów tworzących współcześnie muzykę dla dzieci. Swoje utwory dedykowane najmłodszym tworzyła przez całe życie z charakterystyczną dla siebie pasją i wielkim zaangażowaniem. Kompozytorka zapisała się na kartach historii muzyki jako twórca pierwszego polskiego baletu dla dzieci (*Pinokio*). W swoich dziełach wykorzystywała szeroki aparat wykonawczy, rozbudowując grupę instrumentów perkusyjnych. Jej warsztat kompozytorski świadczy o otwartości na nowe rozwiązania, zwłaszcza w zakresie barwy i rytmu. Dzięki temu muzyka Szajny-Lewandowskiej jest przejrzysta, finezyjna i barwna. Kompozytorka posiadała ponadto umiejętność odpowiedniego wkomponowywania tekstów w akcję muzyczną. Fantastyka, poetyckość oraz pewna doza humoru to cechy wyróżniające jej kompozycje. Co istotne, wszystkie elementy dzieła są tu na usługach ekspresji.

Naturalną potrzebą dziecka, wynikającą z temperamentu młodego człowieka i chęci poznania świata, jest radość. Jej źródłem są bez wątpienia utwory Jadwigi Szajny-Lewandowskiej. Uczucie to wynika ze słuchania utworu. Wzbudzają je warstwa słowna czy nastrój ewokowany przez muzykę. Rezonują one bowiem z aktywnością dziecka, z jego potrzebą samorealizacji, wyładowania nagromadzonej energii, z satysfakcją związaną z działaniem i tworzeniem. Twórczość Szajny-Lewandowskiej oddziałuje więc na wszystkie sfery psychiki dziecka, dostarcza przeżyć natury emocjonalnej oraz poznawczej, rozbudza wrażliwość estetyczną młodego człowieka. Zarówno utwory przeznaczone do wykonywania przez dzieci, jak i te, dla których są one jedynie adresatami, rozwijają ich możliwości twórcze oraz wyobraźnię. Podsumowując, Jadwiga Szajna-Lewandowska stworzyła muzykę na miarę potrzeb najmłodszych wykonawców i odbiorców, przystosowaną do ich zdolności percepcyjnych.

Bibliografia

- Bukowski R., [b.t.], „Gazeta Robotnicza”, 11.06.1964.
Bukowski R., „*Błękitny kot*” Szajny-Lewandowskiej, „Wieczór Wrocławia”, 7.02.1982.
Dąbrowska A., *Ja widzę muzykę*, „Gazeta Robotnicza”, 20.06.1974.
Dachtera K., *Opera Wroclawska 1945–1995*, Wrocław 1995.

- Granat-Janki A., *Szajna-Lewandowska Jadwiga*, [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM. Część biograficzna*, red. E. Dziębowska, t. 10 (Sm-Ś), Kraków 2007.
- Granat-Janki A., *Szajna-Lewandowska Jadwiga*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 46, Warszawa–Kraków 2009–2010.
- Granat-Janki A., *Twórczość kompozytorów wrocławskich w latach 1945–2000*, Wrocław 2003.
- Hanek L., *Wrocławscy kompozytorzy, muzykolodzy i publicyści*, Wrocław 1985.
- Kofin E., *Spektakl pełen pogody*, „Słowo Polskie”, 9.03.1967.
- Kofin E., *Życie muzyczne Wrocławia*, [w:] *Panorama kultury współczesnego Wrocławia*, red. B. Zakrzewski, Wrocław 1970.
- Słota M., *Jadwiga Szajna-Lewandowska. Katalog tematyczno-biograficzny*, praca magisterska, Akademia Muzyczna we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Słota M., *Szajna-Lewandowska Jadwiga*, [w:] *Kompozytorzy polscy 1918–2000*, red. M. Podhajski, t. 2, *Biogramy*, Gdańsk–Warszawa 2005.
- Spodenkiewicz W., *Sylwetki kompozytorów wrocławskich*, [w:] *Studia i rozprawy. Kultura muzyczna Dolnego Śląska. Przeszłość i dzień dzisiejszy*, Warszawa 1970.
- Szajna-Lewandowska J., *Balet ten dedykowałam polskim dzieciom*, [w:] *Pinokio* [program spektaklu], Wrocław 1964.
- Szajna-Lewandowska J., *Głos ma kompozytor*, [w:] *Porwanie w Tiutiurlistanie* [program spektaklu], Wrocław 1967.
- Szajna-Lewandowska J., *Wierszyki Pana Leara*, [w:] *VIII Wrocławski Festiwal Polskiej Muzyki Współczesnej* [program], Wrocław 1970.
- Węgrzyn W., *Życie muzyczne we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku*, [w:] *Kultura na Dolnym Śląsku*, red. J. Trzynadłowski, Warszawa–Wrocław 1977.
- Witka J., *Jadwiga Szajna-Lewandowska – wizerunek własny* [audycja radiowa], Polskie Radio Wrocław, 6.07.1971.